

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 11 november 2016

Ö 5865-14

KLAGANDE

Infina Holding AB, 556633-3745

Adress hos ombudet

Ombud: Advokat LS och jur.kand. KL

MOTPART

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

Ombud: Byråchef DK

Samma adress

SAKEN

Rättegångshinder

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2014-11-07 i mål Ö 3032-14

Dok.Id 127100

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut undanröjer Högsta domstolen tingsrättens avvisningsbeslut.

Målet lämnas tillbaka till tingsrätten för fortsatt handläggning.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Infina har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens beslut undanröjer tingsrättens avvisningsbeslut.

Staten har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

SKÄL

Bakgrund

1. Independent Finans AB försattes i konkurs i april 1992. Under åren 1993–1995 ådrog sig boet en mervärdesskatteskuld på sammanlagt drygt 181 miljoner kronor. Skulden betalades inte och Skatteverket lämnade skattefordringen till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Efter förhandlingar med konkursboet beviljade Kronofogdemyndigheten i augusti 1996 uppskov med betalning (jfr 7 § lagen, 1993:891, om indrivning av statliga fordringar m.m.).
2. Under åren 1996–2002 betalade konkursboet vid åtta tillfällen olika belopp till Kronofogdemyndigheten. Fyra av dessa betalningar, sammanlagt 34 000 000 kr, gjordes under åren 2001 och 2002. Enligt 4 kap. 28 § utsökningsbalken var beloppen att anse som omedelbart utmätta. Därutöver togs

under åren 2001–2003 totalt 6 332 871 kr i anspråk med stöd av lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.

3. Konkursboet begärde hos Skatteverket återbetalning av de nämnda beloppen, dvs. med sammanlagt 40 332 871 kr. Enligt boet förelåg det ingen skatteskuld eftersom statens skattefordringar, när Skatteverket mottog betalningarna, var preskriberade enligt lagen (1982:188) om preskription av skattefordringar m.m. Skatteverket avslag konkursboets begäran, och förvaltningsrätten avslag boets överklagande av det beslutet med motiveringen att förutsättningar för återbetalning enligt 18 kap. skattebetalningslagen (1997:483) inte förelåg. Konkursboet överklagade förvaltningsrättens beslut till kammarrätten, som i oktober 2010 avslag överklagandet.

4. Konkursboet begärde också utan framgång rättelse av Kronofogdemyndighetens beslut.

Detta mål i tingsrätten och hovrätten

5. Konkursboet har vid tingsrätten yrkat att staten ska förpliktas att till boet återbetala de omnämnda beloppen på sammanlagt 40 332 871 kr. Som grund åberopar konkursboet, såvitt nu är av intresse, att beloppen uppbars utan att någon motsvarande betalningsskyldighet förelåg för konkursboet, eftersom statens fordringar var preskriberade när beloppen mottogs. Boet har också framställt andra- och tredjehandsyrkanden, grundade på bl.a. skadeståndsrättsliga regler.

6. Staten har motsatt sig bifall till käromålet och begärt att konkursboets talan ska avvisas i den del som den grundar sig på ett påstående om att skattefordringen vid tidpunkten för ianspråktagandet av medlen var preskriberad. Frågan om preskription var, enligt staten, rättskraftigt avgjord i och med att den hade prövats av kammarrätten. I vart fall kunde frågan ha

prövats i den process som konkursboet förde i förvaltningsdomstol eller genom överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut om ianspråktagande och utbetalning av medlen.

7. Tingsrätten avvisade konkursboets talan ”i den del som avser återbetalning av mervärdesskatt på grund av preskription”. Enligt domstolens mening var preskriptionsfrågan rättskraftigt avgjord genom utmättningsbesluten såvitt dessa hade vunnit laga kraft. Om besluten inte hade vunnit laga kraft, så var tingsrätten fel forum för att ta ställning i preskriptionsfrågan, och det fanns därför ändå skäl för att avvisa talan i den del den grundade sig på påståendet att skattefordringarna var preskriberade.

8. Konkursboet överklagade tingsrättens avvisningsbeslut till hovrätten, som har avslagit överklagandet. Till skillnad från tingsrätten har hovrätten funnit att rättegångshinder visserligen inte föreligger på grund av utmättningsbeslut men väl därför att preskriptionsfrågan kunde ha prövats i den förvaltningsrättsliga processen.

Målet i Högsta domstolen och parternas ståndpunkter här

9. Konkursboet har överklagat hovrättens beslut till Högsta domstolen. Under handläggningen här har konkursboet överlåtit sitt anspråk till Infina Holding AB.

10. Infina har som skäl för sitt yrkande om undanröjande av avvisningsbeslutet anfört att underinstanserna återgett grunderna för bolagets talan felaktigt, eftersom bolaget inte har åberopat preskription som grund. Detta har, enligt Infina, i sin tur fått till följd att det är oklart vad avvisningsbeslutet omfattar. Dessutom innebär avvisningsbeslutet att Infina riskerar att lida en rättsförlust. Bolaget har på alla sätt försökt ta tillvara sin rätt mot staten utan

att i någon instans få en prövning av de skäl bolaget anfört för att staten ska åläggas återbetalningsskyldighet avseende de medel som har tagits i anspråk.

11. Staten har vidhållit sina invändningar (se p. 6) och dessutom framhållit att det inte är rimligt att uppfatta Infinas talan på så vis att preskription inte skulle utgöra grund för talan om återbetalning. Det är uppenbart, enligt staten, att Infina är av uppfattningen att preskription har inträtt och att ett påstående om preskription utgör en nödvändig beståndsdel av den talan som förs. Utan detta element skulle talan vara uppenbart ogrundad. Vid dessa förhållanden får avvisningsbeslutet anses omfatta bolagets förstahandsyrkande. Vad som återstår att pröva är, enligt staten, den talan bolaget för på annan grund.

Infinas invändningar om att grunderna har återgetts felaktigt och att det är oklart vad avvisningsbeslutet har avsett

12. I målet vid tingsrätten har Infina som grund för sitt förstahandsyrkande, att staten ska förpliktas återbetala 40 332 871 kr, åberopat att överföringar till Skatteverket har skett utan att någon betalningsförpliktelse har förelegat.

13. Av handlingarna i målet framgår att de medel som Infina nu för talan om har antingen betalats med anledning av skattefordringar som Skatteverket hade lämnat till Kronofogdemyndigheten för indrivning eller tagits i anspråk enligt avräkningslagen samt att Infina anser att skattefordringarna då var preskriberade. Det framgår också att det är detta förhållande som enligt Infinas uppfattning medför att staten inte har rätt till de medel som Infina vill ha återbetalade. Det kan mot den nu angivna bakgrunden inte råda något tvivel om att domstolarnas avvisningsbeslut avser det i första hand framställda yrkandet, medan andra- och tredjehandsyrkandena – som har annan grund – inte berörs. Innebörden i domstolarnas beslut framstår alltså som klar. Inte heller kan grunderna anses ha återgetts på ett sådant felaktigt sätt att det har påverkat domstolarnas bedömningar.

Betydelsen av verkställighetsåtgärderna

14. Kronofogdemyndigheten har inom ramen för det pågående verkställighetsärendet mottagit och till Skatteverket redovisat de belopp som boet kräver åter, antingen efter inbetalningar från boet till Kronofogdemyndigheten eller efter avräkning enligt avräkningslagen. Tiden för överklagande när det gäller dessa verkställighetsåtgärder har gått ut. Eftersom konkursboet hade kunnat få preskriptionsfrågan prövad i det exekutiva förfarandet, är enligt staten därmed frågan om skattepreskription *res judicata*.

15. Det är inte helt klart i vad mån beslut av detta slag vinner rättskraft. Den närmare bestämningen av rättskraftens omfattning när det gäller annat än rent exekutionsrättsliga frågor framstår som i viss mån öppen att avgöras efter ändamålsöverväganden (jfr prop. 1980/81:8 s. 161). Beträffande sådana invändningar mot verkställighet, som skulle ha kunnat göras enligt 3 kap. 21 § första eller andra stycket utsökningsbalken men som inte har framställts, är det en naturlig utgångspunkt att en utmätningssökanden är inte till följd av den rättskraft som Kronofogdemyndighetens verkställighetsbeslut kan föra med sig, ska i fråga om sin materiella rättsställning gentemot utmätningssökanden ställas sämre än om gäldenären hade presterat direkt till sökanden. Det är också i linje med 3 kap. 21 § fjärde stycket.

16. Frågan huruvida skatteskulden var preskriberad vid tiden när Skatteverket mottog beloppen är således inte *res judicata* med anledning av de beslut som Kronofogdemyndigheten meddelade i verkställighetsärendet.

Förhållandet mellan allmän domstol och förvaltningsdomstol

17. Den talan som domstolarna har avvisat avser frågan om vissa till Skatteverket överförda belopp ska gå åter därför att staten inte hade någon

fordran på konkursboet. Målet angår således inte återbetalning av skatt utan ett krav grundat på allmänna civilrättsliga principer.

18. Huvudregeln i svensk rätt är att en betalning som har mottagits utan rättsgrund ska återbäras. Men ett påstående om att en betalning saknade rättsgrund kan av betalningsmottagaren mötas såväl med att mottagaren hävdar motsatsen som med en invändning om att betalningen på grund av allmänna principer om *condictio indebiti* får behållas.

19. När som här en svarande betalningsmottagare gör gällande att en rättsgrund i form av en fordran hos betalaren förelåg vid betalningstillfället, så ska som utgångspunkt den invändningen prövas på samma sätt som om betalningsmottagaren hade väckt talan om betalning för den uppgivna fordringen. I detta fall rör meningsskiljaktigheten emellertid inte boets skatteskuld som sådan utan huruvida den skulden har preskriberats. Det väcker frågan ifall förvaltningsdomstol har exklusiv behörighet att pröva om preskription enligt lagen om preskription av skattefordringar m.m. inte har skett.

20. Om förvaltningsdomstol inte har exklusiv behörighet att pröva preskriptionsfrågan aktualiseras betydelsen av att konkursboet i förvaltningsdomstol redan har fört en talan mot Skatteverket om krav på återbetalning enligt 18 kap. skattebetalningslagen. Den talan avslogs. Frågan blir om det därmed ska anses vara rättskraftigt avgjort att preskription inte har skett.

Förvaltningsdomstol har inte exklusiv behörighet att pröva preskriptionsfrågan

21. Avgörande för om allmän domstol är behörig att ta upp en talan rörande en fråga som kan bli föremål för prövning inom ramen för förvaltningsprocessen är om den sistnämnda prövningen är menad att vara

exklusiv. Om förvaltningsdomstolens bedömning av frågan är avsedd att vara allsidig och slutgiltig, får allmän domstols behörighet i regel anses vara utesluten. (Jfr Håkan Strömberg och Bengt Lundell, Allmän förvaltningsrätt, 26 u., s. 244 ff. och NJA 1998 s. 656 II.)

22. En prövning avseende återbetalning av skatt enligt 18 kap. skattebetalningslagen är begränsad till att avse vissa särskilt angivna fall. Enligt 1 § ska återbetalning av skatt ske om den årliga avstämningen av skattekontot visar att inbetald skatt är större än den skatt som ska betalas. Återbetalning kan också aktualiseras i vissa andra fall, exempelvis efter ett omprövningsbeslut eller ett beslut av domstol (2 §). Vissa ytterligare återbetalningssituationer omfattas också av regleringen. Det saknas dock stöd för att en preskriptionsfråga av det slag som aktualiseras i målet, enligt lagen eller på annan grund, kan bli föremål för en sådan prövning av förvaltningsdomstol att den utesluter allmän domstols behörighet.

23. Den omtvistade preskriptionsfrågan aktualiseras inom ramen för en talan som ska prövas av allmän domstol. På grund av det och då frågan inte kan anses falla under förvaltningsdomstols exklusiva behörighet kan den prövas i detta mål (jfr NJA 1975 s. 675), om inte kammarrättens lagakraftvunna dom föranleder till annat.

Kammarrättens dom påverkar inte en prövning av preskriptionsfrågan

24. Den talan om återbetalning som konkursboet förde i förvaltningsdomstol byggde på att statens skattefordringar var preskriberade. Det medför emellertid inte att preskriptionsfrågan är rättskraftigt avgjord genom kammarrättens lagakraftvunna dom. Rättskraften av ett avgörande sträcker sig som huvudregel inte längre än det beslutande organets sakliga behörighet. Som har konstaterats i det föregående har förvaltningsdomstol inte exklusiv behörighet rörande den preskriptionsfråga som aktualiseras i målet. Även om

den prövning som skedde i förvaltningsprocessen kan ha innefattat vissa bedömningar av frågan om preskription, så innebär detta därför inte att kammarrättsdomen medför res judicata eller har prejudicerande verkan för prövningen i detta mål.

Slutsats

25. Infinas förstahandsyrkande om återkrav ska alltså prövas av tingsrätten. Det föranleder att tingsrättens avvisningsbeslut inte kan stå fast. Med ändring av hovrättens beslut ska följaktligen tingsrättens beslut undanröjas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ann-Christine Lindeblad (referent), Agneta Bäcklund, Anders Eka och Sten Andersson
Föredragande justitiesekreterare: Riikka Liljenfeldt